

Vabariigi Valitsuse korralduse „Spordis dopingu kasutamise vastase rahvusvahelise konventsiooni” I lisa muudatuste heakskiitmine” eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Spordis dopingu kasutamise vastane rahvusvaheline konventsioon (edaspidi *konventsioon*) võeti vastu UNESCO peakonverentsil 19. oktoobril 2005. Konventsioon jõustus 1. veebruaril 2007. Vabariigi Valitsus kiitis konventsiooni heaks 5. juuli 2007 korraldusega nr 335. Konventsioon jõustus Eesti Vabariigi suhtes 1. oktoobril 2007.

Konventsioonil on kaks lisa, mis on konventsiooni lahutamatud osad. Neid muudetakse lihtsustatud korras. Siinse korraldusega kiidetakse heaks konventsiooni I lisa muudatused.

Korralduse eelnõu ja seletuskirja on ette valmistanud Kultuuriministeeriumi spordiosakonna nõunik Kaarel Nestor (628 2260, kaarel.nestor@kul.ee), Kultuuriministeeriumi õigus- ja haldusosakonna õigusnõunik Siiri Pelisaar (628 2225, siiri.pelisaar@kul.ee) ning Eesti Antidopingu ja Spordieetika SA proviisor Janne Sepp (janne.sepp@eadse.ee).

Eelnõule on lisatud konventsiooni lisade ingliskeelsed tekstid ja tõlked eesti keelde. Konventsiooni lisade muudatused on tõlkinud Luisa tõlkebüroo vandetõlk Terje Arro (626 4284, rotermanni@luisa.ee).

2. Korralduse eesmärk

Korralduse eesmärk on kiita heaks konventsiooni I lisa muudatused.

Konventsiooni ja selle lisade eesmärk on dopingu kõrvaldamist silmas pidades edendada UNESCO kehakultuuri ja spordi valdkonna strateegia ja tegevusprogrammide kohaselt dopingu spordis kasutamise tõkestamist ja selle vastu võitlemist.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Konventsioonil on kaks lisa, mis on konventsiooni lahutamatud osad:

- 1) I lisa. Keelatud ainete ja meetodite nimekirja rahvusvaheline standard;
- 2) II lisa. Raviotstarbelise kasutamise erilubade andmise rahvusvaheline standard.

Eelnõu koosneb ühest lausest: kiita heaks konventsiooni I lisa muudatused.

Konventsiooni lisade muutmise erikorra ehk muudatuste lihtsustatud menetlemise sätestab konventsiooni artikkel 34. WADA (ingl k Word Anti-Doping Agency – Maailma Dopinguvastane Agentuur) teatab konventsiooni lisas sätestatud keelatud ainete ja meetodite nimekirja või raviotstarbelise kasutamise erilubade andmise standardite muudatustest UNESCO peadirektorile. Peadirektor teatab muudatustest kui konventsiooni asjakohaste lisade muutmise ettepanekutest viivitamata kõikidele konventsiooniosalistele. Konventsiooniosaliste konverents kiidab lisades tehtavad muudatused heaks oma istungjärgul või kirjalikult konsulteerides. Konventsiooniosaline võib esitada WADA muudatusettepanekute kohta vastuväited kas suuliselt konventsiooniosaliste konverentsil, kirjalikult UNESCO peadirektorile või muudatusettepanekud vaikimisi heaks kiita.

Artikli 34 lõike 3 kohaselt jõustuvad muudatused 45 päeva möödumisel UNESCO peadirektori teate saatmisest nende konventsiooniosaliste suhtes, kes ei ole peadirektorile enne teatanud, et ei võta nimetatud muudatusi vastu.

Keelatud ainete ja meetodite 2025. aasta nimekiri kiideti heaks WADA täitevkomitee kohtumisel 12. septembril 2024. 1. oktoobril 2024 saatis UNESCO peasekretär I lisa konventsiooniosalistele kirjalikule konsultatsioonile. Kultuuriministeeriumil, konsulteerides Eesti Antidopingu ja Spordieetika SA-ga, muudatusettepanekute kohta vastuväiteid ei olnud. Samuti ei esitanud 15. novembriks 2024 vastuväiteid ükski teine konventsiooni osalisriik.

Viimati kiideti Vabariigi Valitsuse korraldusega I lisa heaks 04.01.2024¹. Korrektne on välislepingu lisasid menetleda samas korras kui välislepingut. Seega tuleb konventsiooni I lisa muudatused heaks kiita Vabariigi Valitsusel. Konventsiooni I lisa muudatused avaldatakse Riigi Teatajas. Lisa avaldamine ametlikes kanalites on oluline ka seetõttu, et alates 1. märtsist 2020 viitab konventsioonile dopingukuritegude määratlemisel ka karistusseadustiku § 195.

I lisa. Keelatud ainete ja meetodite nimekiri. Rahvusvaheline standard

Konventsioon juhindub WADA 5. märtsil 2003. aastal Kopenhaagenis vastu võetud maailma dopinguvastastest koodeksist (edaspidi *WADA koodeks*). Konventsiooniosalistes on kohustunud võtma konventsiooni eesmärkide saavutamiseks ettenähtud meetmete aluseks WADA koodeksi põhimõtted.

WADA koodeksi artikli 4.1 kommentaar ütleb: „Keelatud ainete ja keelatud meetodite nimekirja muudetakse ning see avaldatakse kiirendatud korras alati, kui selleks tekib vajadus. Õiguskindluse huvides avaldatakse uus keelatud ainete ja keelatud meetodite nimekiri igal aastal, olenemata sellest, kas nimekirjas on tehtud muudatusi. Uusim keelatud ainete ja keelatud meetodite nimekiri on alati kättesaadav WADA veebilehel. Keelatud ainete ja keelatud meetodite nimekiri moodustab spordis dopingu kasutamise vastase rahvusvahelise konventsiooni lahutamatu osa. WADA teavitab UNESCO peasekretäri kõigist muudatustest keelatud ainete ja keelatud meetodite nimekirjas.“²

Uus keelatud ainete nimekiri jõustub 1. jaanuaril 2025. Kuigi ainete ja meetodite nimekiri vaadatakse üle ja ajakohastatakse igal aastal, ei pruugi seal alati olulisi muudatusi olla. 2025. aasta keelatud ainete loetelu mõnevõrra täiendati, lisades täpsustavaid kommentaare osade keelatud ainete kohta, et hõlbustada sportlastel ja tugipersonalil nimekirja mõista.

Aine ja meetod võidakse lisada keelatud ainete ja meetodite nimekirja juhul kui on täidetud kaks järgnevat tingimust kolmest, mis on sätestatud WADA koodeksis:

- olemas on meditsiiniline või muu teaduslik tõendusmaterjal, farmakoloogiline toime või kogemus, mille kohaselt selline aine või meetod eraldi või koos muude ainete või meetoditega võib parandada või parandab sportlikku sooritusvõimet;
- olemas on meditsiiniline või muu teaduslik tõendusmaterjal, farmakoloogiline toime või kogemus, mille kohaselt kujutab sellise aine või meetodi kasutamine sportlase tervisele tegelikku või võimalikku ohtu;

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/209012024001>

² Maailma Dopinguvastane Koodeks 2021, mitteametlik eesti keelne tõlge. Allikas: Eesti Antidopingu ja Spordieetika SA koduleht https://eadse.ee/wp-content/uploads/2021/12/ET_2021_Koodeks-1.pdf

- WADA on veendunud, et sellise aine või meetodi kasutamine on vastuolus WADA koodeksi sissejuhatuses kirjeldatud spordi vaimuga.

Lisaks võidakse aine või meetod lisada keelatud ainete ja meetodite nimekirja juhul, kui on meditsiiniliselt või teaduslikult teistiti tõestatud või on olemas farmakoloogiline toime või kogemus, et see aine või meetod aitab varjata muude keelatud ainete või keelatud meetodite kasutamist.

Aine või meetodi keelatud ainete ja meetodite nimekirja jõudmiseks vaatab selle üle ka WADA Tervise, Meditsiini ja Teaduse Komitee. See komitee koosneb ekspertidest üle maailma ning sinna on võimalik kandideerida ka Eesti ekspertidel. Lisaks saab Eesti esitada arvamusi keelatud ainete ja meetodite nimekirja kohta Euroopa Nõukogu dopinguvastase konventsiooni³ teaduse alatöörühma kaudu.

Muudatusi on tehtud keelatud ainete ja meetodite nimekirja sektsioonides S0, S3, S4, S5, M1, M3, S6 ja P1.

Uuendused võrreldes 31. detsembrini 2024 kehtiva keelatud ainete ja meetodite nimekirjaga on järgmised:

Ained ja meetodid, mis on alati keelatud (võistluseseselt ja -väliselt)

S0. Heakskiitmata ained

Nimekirja lisati näidetena rüanodiini retseptori ja kalstabiini 1 kompleksi stabilisaatorid: S-107 ja S48168 (ARM210). Rüanodiini retseptori ja kalstabiin 1 kompleks on peamine komponent kaltsiumi säilitamisel ja vabanemisel, mis aitab säilitada skeletilihaste funktsiooni.

S3. Beeta-2 agonistid

Tuginedes hiljutisele teaduspublikatsioonile⁴, mis käsitles inhaleeritava formoterooli võimalikku sooritusvõimet suurendavaid annuseid, lisati nimekirja formoterooli annustamise täpsemad intervallid, vältimaks ergogeenseid (sooritust suurendavaid) toimeid. Uued 12-tunnised annustamise intervallid on kooskõlas ravimitootja poolt antud annustamissoovitustega. Maksimaalset ööpäevast annust (54 mikrogrammi/ööpäevas) ei muudetud.

S4. Hormoonid ja metaboolsed modulaatorid

Antiöstrogeenide näitena lisati elatsestrant ja AMP aktiveeritud proteiini kinaasi aktivaatorite näitena lisati 12S rRNA-c mitokondriaalne avatud serv (MOTS-c).

Selguse huvides lisati insuliini mimeetikumide näidetena: S519, S597. Insuliini mimeetikumid või selektiivsed insuliinireseptori modulaatorid jäljendavad insuliini toimet, seondudes insuliinireseptoriga.

S5. Diureetikumid ja maskeerivad ained

³ Dopinguvastane konventsioon, <https://www.riigiteataja.ee/akt/78753>

⁴ Jeppesen JS, Jessen S, Thomassen M, Backer V, Bangsbo J, Hostrup M. Inhaled beta2-agonist, formoterol, enhances intense exercise performance, and sprint ability in elite cyclists. Scand J Med Sci Sports. 2024;34:e14500.doi:10.1111/sms.14500

Diureetikumide näitena lisati ksipamiid

M1. Vere ja vere koostisosade manipulatsioonid

Toodi välja, et vere või verekomponentide (nt vereplasma, erütrotsüütide, leukotsüütide, trombotsüütide ja perifeersest verest kogutud vereloometüvirakkude) doonorlus, sh afereesi teel, ei ole keelatud, kui see toimub riiklikult registreeritud ja akrediteeritud verekeskuses.

M3. Geeni ja rakudoping

Selguse huvides toimetati ingliskeelses dokumendis veidi sõnastust, eestikeelses see vajadus puudus.

Ained ja meetodid, mis on keelatud võistlussiseselt

S6. Stimuleeriva toimega ained

Hüdrafiniil (fluoreenool) paigutati nimekirjas alamklassi S6.A (varasemalt S6.B), kuna see aine on ohtlikum kui modafiniil ning meditsiinis seda ei kasutata (puuduvad müügiloaga ravimid). Midodriin ja tesofensiin lisati näidetena määratletud stimuleeriva toimega ainetest. Erandite alla lisati guanfatsiin (on lubatud).

Keelatud ainult teatud spordialadel

P1. Beetablokaatorid

Tuginedes Rahvusvahelise Suusa- ja Lumelauaföderatsiooni (*International Ski and Snowboard Federation*, FIS) teabele, eemaldati spordialade loetelust suusa- ja lumelauaspordi alad: suusahüpped, vigurhüpped/rennisõit ja lumelauarennisõit/lumelauahüpped.

WADA Jälgimisnimekiri

Jälgimisnimekirja lisati fentanüül ja tramadool, et monitoorida nende kasutamismustreid võistlusvälisel ajal. Mõlemad ained on juba keelatud võistlussiseselt.

Konventsiooni muudetud lisa jõustub 1. jaanuaril 2025. Konventsiooniga on ühinetud Vabariigi Valitsuse otsusel. Kuivõrd konventsiooni lisad on konventsiooni lahutamatud osad, on tegemist konventsiooni muutmisega, mille sõlmimist tuleb välissuhtlemisseaduse § 25 lõike 1 kohaselt menetleda samas korras kui välislepingut. Seega tuleb konventsiooni I lisa muudatused heaks kiita Vabariigi Valitsusel. Põhiseaduses nimetatud ratifitseerimise aluseid ei esine.

Eelnõu on kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseaduse ja välissuhtlemisseadusega.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus ja konventsiooni lisade tõlgetes ei kasutata uusi ega võõrkeelseid termineid. Konventsiooni mõisted kattuvad spordiseaduse jt seaduste terminitega.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Konventsiooni lisa ei ole vastuolus Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) õigusega. EL-i liikmesriikidest on konventsiooniga ühinenud 27 liikmesriiki.

Dopinguvaldkonna küsimusi käsitletakse EL-is valdavalt koos rahvatervise ja alaealiste kaitsega. Varem oli see eelkõige spordieetika põhiprintsiip. Dopinguga seotud küsimustele pühenduti EL-is põhjalikumalt 1999. aasta lõpus ja 2000. aastal. Euroopa Komisjon avaldas ühenduse plaani võitlusest dopinguga vastu spordis, see algatus oli seotud WADA asutamisega 10. novembril 1999 ja EL-i osalemisega selles.

Euroopa Parlament võttis 14. aprillil 2005 vastu otsuse⁵, mis käsitleb võitlust dopinguga kasutamise vastu spordis. Nimetatud otsuse punkti 8 kohaselt kutsub Euroopa Parlament liikmesriike ja komisjoni üles tihendama koostööd WADAs, Euroopa Nõukogus ja Maailma Terviseorganisatsioonis sellisel viisil, et see võimaldaks EL-il tõhusalt tegeleda dopinguga kasutamise ennetamise ja ohjeldamisega.

6. Korralduse mõjud

Konventsiooni ja selle lisade eesmärk on edendada dopinguga spordis kasutamise tõkestamist ja selle vastu võitlemist.

WADA koodeks ja selle lisad (standardid ning keelatud ainete ja meetodite nimekiri) tagavad kogu maailmas sportlastele ühtsed reeglid, mida tuleb järgida.

7. Korralduse rakendamiseks vajalikud kulutused ja korralduse rakendamise eeldatavad tulud

Konventsiooni lisa rakendamine ei too kaasa lisakulutusi.

Eeldatavad tulud on mitterahalist laadi.

8. Rakendusaktid

Konventsiooni muudetud lisa rakendamiseks ei ole vaja õigusakte vastu võtta, muuta ega kehtetuks tunnistada.

9. Jõustumine

Korraldus jõustub üldises korras. Konventsiooni muudetud lisasid rakendatakse 1. jaanuarist 2025.

10. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks Sotsiaalministeeriumile ja Välisministeeriumile. Välisministeerium kooskõlastas eelnõu.

⁵ ELT C 033 E, 9.02.2006, lk 590–591.